(Nro 87.)

ROZMAITOŚCI.

W Sobotę Nro. 44. 17. Kwietnia 1819.

IDEAŁ
instytutu edukacyynego dla kobiet w duchu czasu.

(*Z Francuzkiego: le Causeur przekład wolny.*)

Na iaki cel istnieie piękność? aby wabić, podobać się, przywiązywać do siebie i panować. Jakież więc przeznaczenie płci pięknéy? Nie inne, iak błyszczeć, imponować, serca mężczyzn podbiiać, i wszechwładztwem wdzięków przyrodzonych i przysposobionych rospościerać królowanie, któremu nikt oprzeć się nie zdoła. Dla tego też przez wyższość (*par excellence*), zowie się płcią piękną. Do tak wielkiego powołania i tak wysokiey praktyki, należy przecież, iak do każdéy innéy umieiętności teoryia ułożona podług planu, która daie wychowanie; ta zaś powinna bydź iak sama płeć i iéy dążność, piękna. Atoli w Niemczech szczególniéy, lecz i u nas to samo, nie biorą rzeczy dotychczas z téy strony, bo czémże zatrudniamy owe piękne delikatne istoty? Może stosownemi przedmiotami estetycznemi? bynaminey; oto oschłemi prawidłami moralności uciążliwemi naukami języków, narażaiącemi czystość i ochędostwo przedmiotami gospodarstwa i wszelkiego rodzaiu mechanicznemi robotami domowemi, nie zgadzaiącemi się wcale z duchem wolnym i niepodległym. Takie to ciężary zwalono na te lube stworzenia, niepomnąc, że to, co iest piękne, pięknem bydź przestaie, skoro w krainach piękności nie ma wolnego ruchu. W układach poczynionych względem edukacyi kobiet popełniono same niestosowności. Zaczęto iuż wprawdzie wykorzeniać teraz owe wyklepane przesądy w systemacie naukowém, i młodzież płci żeńskiey z tém tylko oswaiać, co do iéy pięknego powołania należy, wszelką zaś surowość pedantyzmu karcić i znosić; atoli nie udziałano ieszcze nic stanowczego w tym zawodzie, obawiać się przeto należy, aby stan rzeczy, nie wrócił do dawnéy kolei. Nic nieznośnieyszego, nad myśl tak okropną; ale też nic odpowiadaiącego bardziéy powinności, iak myśleć nad tém, aby ów niebezpieczny zwrót rzeczy, utłumić w samym zarodzie, i przez urządzenie systematu, zgodnego z wyobrażeniem powziętém o istocie godnéy kochania, sławę płci pięknéy, i wyższe cele sławy naszéy, uratować i zabezpieczyć.

Systema to, iakeśmy iuż rzekli, wspierać się musi na téy posadzie, iż płeć żeńska stworzona iedynie na to, aby podobała się i zachwycała; dla tegoteż przy wychowaniu, to co iest przyiemne, ile dla każdego łatwe do poięcia i ocenienia w swoiéy wartości, powinno mieć pierwszeństwo nad nudną pożyteczność, mało liczącą znawców, zwłaszcza że i tymi są nayczęściey same tylko poważne matrony i mężczyzni wieku podeszłego. Nie będzie przeto moią rzeczą rozprawiać nad tem, iak kształcić dziewczęta, aby były dobremi matkami, ponieważ to iest rzeczą natury, która na tem rozumi się naylepiey, tu zaś iest mowa o sztuce, gdyż przedmiotem rozprawy moiéy iest piękność. Zaszczyty dobrey gospodyni zostawią wychowanice moie sławnym Xiężniczkom Odyssei; wszakże w naszych czasach, nawet nayniższey klassy dziewczęta mieyskie, wyższe są nad piękną Nazykę i Krolową Penelopę; szyciem, tkaniem, rachunkami i tym podobnemi technicznemi drobnostkami, niechcę ie obarczać, owszem, spis tych wszystkich rzeczy, od których ie uwolnić zamyślam, byłby niezmierny. Plan móy iest prosty; dosyć będzie uczenniczki moie obeznać tylko z tém, co przyczynia się do rozwinienia ich powabów zewnętrznych i wewnętrznych, co im nadaie sposób użycia wrodzoney sobie przenikliwości na ustalenie słodkiego ich panowania, i co ich wznieść zdoła, do nabycia właściwey im taktyki.

Bieg naukowy (kurs) zaczynam od dzieiów dawnych; ich przedmiotami będą: pierwszy początek tańcu u Rzymian i Greków, i iego postęp; dobrane powieści o Piladesie i innych sławnych tancerzach wieków dawnieyszych; stan mody

pod panowaniem Tytusa i Caracalli; powaby dzieiów wytworności w stroiach, tudziez zabaw publicznych i domowych; biografiia sławnych pasobrzuchów; historyia gastronomii (pasorzyctwa) Pamiętniki i rosprawy o sztuce i własnościach gotowalni: działania wyższey zalotliwości, nakoniec życie prywatne Aspazyi, z filozoficzno-estetycznym rozbiorem sukni, którą nosiła, podczas zabaw Olimpiyskich; — daley następuią:

Dzieie nowsze, iako to: wzróst sztuki tańcowania w Anglii, Francyi, we Włoszech i w Niemczech; (Londyn, Paryż i Wiedeń uważane w równi.) Dzieie ćwiczeń gymnastycznych, uczt i balów, na których znaydowali się Monarchowie i Pany; opisy życia naycelnieyszych zalotnic i naypięknieyszych kobiet i dziewcząt; stroie; historyia opery, iéy początku, tudzież życie i pamiętniki naysławnieyszych spiewaków spiewaczek, aktorów i aktorek. Anekdoty z historyi teatralney we wszystkich iéy gałęziach; obraz zwycięstw i tryiumfow płci piękney. Historyia wszelkich sztuk plastycznych (obrazowych.)

Jeografiia: Statystyka mód i stroiów różnych Narodów z uwagami, w których piękność wydaie się naylepiey. Słuszne poniżenie płodów rękodzielnianych kraiowych, a tém słusznieysze wysławianie zagranicznych. Topografiia dzienników mód. Wypis kraiów, z których wychodzą szale naypięknieysze i naykosztownieysze. Nazwiska i godność owych szczęśliwych kobiet, co posiadaią naykosztownieysze szale. Uwagi nadmieyscami, w których wyrabiaią naypięknieysze wstążki i naycieńsze koronki, tudzież nad owemi okolicami, które dostarczaią pereł, korali, dyiamentów, i w ogólnosci wszelkiego rodzaiu kleynotów, należących do ubrania godnéy Damy. Wiadomość o kraiach i Narodach w względzie sztuki gotowalniczey, i taktyki w sposobie wabienia, podobania się i stanowienia epoki w życiu towarzyskiem.

Języki. Rozumi się, że Francuzki ma bydź panuiącym; lecz reguł uczyć będę tylko z nowych chanzonów (spiewów), nadewszystko zaś przyzwyczaiać się muszą panienki do akcentu, który wyraża dokładnie wszystkie cieniowania namiętności i sentymentalności; wyraz „aimer“ muszą mi umieć zastosowywać z osobliwszem przymileniem. Dyialekt Paryzki przyięty będzie za prawidło. Rozmów towarzyskich uczyć się muszą doskonale napamięć. Rzecz naturalna, że regułami grammatycznemi nie będę ie obciążał. Oprócz języka Francuzkiego, będą także umiały szczebiotać nieco po Włosku i po Angielsku, ale chroń Boże, aby się z iakiem słowem języka oyczystego słyszeć dały natenczas, nie uszłyby żadnym sposobem surowey kary — całusów.

Miteologiia. Zrobi się wybór tego, co naybardziey Damy interessować może, iako są miłostki Hero i Leandra, Tezeusza i Aryiadny; zaloty Jowisza, sąd Parysa, przypadki Psychy; wszytko zaś duchem Demostiera. Przy tem wszystkiem piękne wychowowanice moie, przyrównywane będą do Wenery i do Gracyy w naywytwornieyszych poezyiach; i w ogolności, dam im tę mądrą naukę, aby się miały więcéy za boginie niż za ludzkie stworzenia.

Muzyka, taniec, deklamacyia i spiewanie: Są to owe główne przedmioty, w których starać się będę szczególniey, uczenniczki moie uczynić godne mnie samego. Naypierwey dam im do rąk wzorowe dzieło: *traité de la danse par Menestrier.* (rosprawa o tańcu przez Menestriera.) Praktykę połączywszy z teoryią, strawię z niemi codziennie ośm godzin na cwiczeniu ich w téy wysokiey sztuce, która wyłączuie posiada własność okazania budowy ciała w iak naypowabnieyszem swietle; i prędzey nie skończę z niemi tey nauki, aż będą w stanie grania wiatrów w „Powrocie Zefira“ (*Retour de Zephir.*) Dzieło: *Lettres sur la danse et les ballets par Noverre* (listy o tańcu i baletach przez Noverra) służyć im będzie do czasowego czytania, lecz „Almanak Beckera“ i wszystkie roczniki, nowych obrazów i sposobów układania się w tańcu, będą przedmiotem istotney i oddzielney nauki. Co się tycze muzyki i spiewania, panienki moie muszą we wszystkich nowych aryiach bydź wirtuozkami, i grać na wszystkich instrumentach używanych; owo zgoła; muszą bydź istną harmoniką Pana, aby ie cały Świat, ciekawy był słyszeć i ubóstwiał. W deklamacyi cwiczone będą z osobliwszą starannością, zwłaszcza, iest to rzecz nieodbicie potrzebna, aby panienki mogły grywać komedyie dla okazania tym sposobem wdzięków swoich i talentów przed większą liczbą widzow, aniżeli to stać się może na promenadach (przechadzkach) i. t. p. W umieiętnościach teatralnych, to iest; w terminologii, tyle muszą postąpić uczenniczki moie, aby były w stanie ułożyć każdey chwili dziennik teatralny, zwłaszcza, że sztukę tę wystawuią daleko trudnieyszą, niżeli iest w istocie; wszakże tu nie-

chodzi o to — aby ią rozumieć, byle tylko módz zrobić.

Moralność. Przedmiot ten odbiera naysprawiedliwiey ostatnie mieysce w moim planie edukacyynym; do czegoż nawet oddzielną robić z tego naukę? wszak podziśdzień mamy iey wszędzie pełno. W każdym spiewie, w każdym romansie Lafontaina, Fouqueta i t. d. odbieramy morały. Balety, tańce, muzyka, działaią także na moralność, ponieważ pobudzaią czułość, łagodzą charakter, kształcą obyczaie. Także i sztuka dramatyczna wspierać mnie będzie w tym przedmiocie; wszak Teatr iest szkołą obyczaiów. Niepotrzebną byłoby wspominać, że ieszcze Arystoteles zalecał pisarzom drammatycznym trzymać się w pismach zasad moralności. Co do mnie, wymagam tylko Fantazyi, a w tenczas i z moralnością poradziemy sobie.

O to i kurs moich nauk.

Uczenniczki naypilnieysze i naywięcey utalentowane odbierą nagrody, w dwoynasób zaś, ieżeli do tego są piękne. W tym celu, pokażą się czasami przed publicznością i po kolei świetnieć będą przed iey obliczem w teatrze, na wałach, w ogrodzie, na reducie na koncertach (gdzie prócz tego bywa się bardziey dla widzenia niż słyszenia) i w takim to dniu uroczystym, korpus powabnych wychowanic moich, tworzyć będzie nieiako nowe widowisko. Wieczorem rozdawane będą nagrody. Nasławnieysi artyści i aktorowie tudzież naypięknieysi młodzi kawalerowie w całem miescie, będą zasiadać do tego. Nagrody wymierzone są w następuiącym stosunku: 24 za taniec, 15 za deklamacyię 10 za muzykę, 8 za historyię, 6 za jeografiię, 4 za miteologiię, 2 za ięzyki, a 1 za moralność.

Dobroczynne skutki moiego urządzenia edukacyynego, okażą się zaraz przy pierwszem wystąpieniu panienki z tego instytutu. Wszystkich serca, garnąć się będą do nich ieszcze na drodzę. Cała młodzież otoczy powóz moich bogiń, i ubiegać się będzie, dla przygotowania im naysłodszego tryiumfu.—Uczenniczki moie tak będą wychowane, iak gdyby tylko żyć miały 25 lat, plan móy, iak się z powyzszych okazuie, nie iest wyrachowany na czas dłuższy. Owe Damy, któreby żyły dłużey, pomimo nabytey oświaty i takiego wykształcenia duszy i ciała, niechby potem były, czem bydź mogą, gdyż ia, nadal nie ręczę. Tym sposobem prowadzone i kształcone panienki, otoczone będą zawsze tysiącami wielbicieli, a przemysłem i talentem swoim potrafią już same postarać się o takiego mężczyznę, któryby tak grzecznym był, przyiąć rolę męża.

Wyimki z podróży P. Roberta Southny odbytey przez Angliię.

(*Dokończenie.*)

„Anglicy nie są wielkimi miłośnikami uroczysteści kościelnych, ale za to na każdy dzień takich uroczystości dórocznych, maią osobliwe potrawy. W zapusty iedzą naleśniki z śliwkami i rodzynkami (*Pankakes* czyli *Fritters*; w wielki Piątek placki z śliwkami (*Plumkakes*) obsypane cukrem tak grubo, że wyglądaią iak bryły śnieżne; w wielki Czwartek kukiełeczki ciepłe, (*Hot-Buns*) na których znayduie się krzyżyk; na S. Michał gęsi; na Boże Narodzenie pasztet (*Chissmos pios*) i kury Włoskie; a na trzech Króli [zuowu placki. — Przeszłego wieku miał sobie mieszczanin za punkt honoru, by iedno z dzieci swoich oddać do Stanu Duchownego, czyli zresztą miało do tego zdolności lub nie; Teraz los Duchownych nie ma iuż takich powabów; każdy woli bydź kupcem, przeto też namnożyli się tak niezmiernie iż zdaie się, że równie położenia kupczyka, iak i Duchownego niema co zazdrościć."

„Brzegi książki ieszcze nie oberznięte nazywaią Anglicy brzegami dziewiczemi; książka zaś może bydź z resztą nayniedorzecznieysza, byle tylko miała brzegi dziewicze, a wielką pozyska wartość."

„Między zbiorami osobliwości, których Anglicy wielkiemi są miłośnikami, wyszczególnia się zbiór pewnego dziwaka, który we trzech Królestwach zbiera stryczki po obwieszonych, i wiesza ie według porządku po ścianach; nad każdym stryczkiem stoi nazwisko straconego, iego zbrodnie i t. d."

„Aby zapobiedz fałszowaniu banknotów, ułożono plan bardzo przemyślny, to iest: że każda banknota ma bydź przyozdobiona przez dwóch naydoskonalszych Artystów dwiema rycinami, iedną rznięta na miedzi, a drugą, na drzewie wyrzynaną. W samey rzeczy nie wiele znayduie się sposobnych do naśladowania takich dzieł sztuki lecz ieszcze rzadszy byłby przypadek, aby ie ieden człowiek sam uskutecznić zdołał, iest zaś nad podobieństwo aby do tego dwóch

)(

znakomitych artystów połączyć się miało. Teraźnieyszą rycinę znayduiącą się na banknotach Angielskich, spartolić może każdy chłopiec będący w terminie."

„Z kądteż pochodzi (pyta się P. Southny) że u Anglików, którzy przecież od Celtów pochodzą panuie brunatny kolor ciała, i włosów? miałażby krew Rzymska pomieszać się tak powszechnie z kraiowcami, lub miałyżby osady Hiszpańskie rozkrzewić się daléy niż mniemano zazwyczay? Przyczyny tego nie należy szukać w klimacie; w Anglii bowiem nie zdoła słońce ani winogrona do doyrzałości przyprowadzić, i dla czegożby mieszkańcy gór w Walii, dotychczas ieszcze mieli swe iasne włosy? — Anglicy skracaią imiona częstokroć w sposób nayszczególnieyszy; i tak n. p. John przemieniaiąc w Jaik; William w Billy; Edward, w Jeddy i Neddy, Maryia, w Molly i Polly; Małgorzata w Meggy i t. d. Pewien Anglik nazwiskiém Ball (Kula) nazwał iednego syna swoiego Pistoletem, drugiego Fuzyią a trzeciego Działem."

„Co za przyczyna że nie ieden Naród ma pewny a to różniący się dzień w tygodniu, który za nieszczęśliwy poczytuie W Rossyi Poniedziałek, w Hiszpanii, Wtorek, w Anglii Piątek i t. d. W Piątek nie żeni się żaden Anglik, nie przystaie za maytka, zgoła nic nie zaczyna."

„Król Angielski utrzymuie przy Dworze swoim urzędnika, maiącego tytuł pluskwo bóycy, co według domysłów pochodzi z dawnych czasów niechluystwa, zresztą tak chciało przeznaczenie, że Anglia iest mieyscem gromadzenia się robactw wszelkiego rodzaiu. Pluskwy przybyły z Francyi; muszka tocząca rzepę, z Hanoweru; przeto też nazywaią ią także muszką Hanowerską; robaczek żyiący na iabłonkach z Ameryki; chrząszcz który znayduie się po domach nad Tamizą i we wszystkich portach z Indyy zachodnich; a szczury z Norwegii. Przywędrowały one do Anglii około czasu, kiedy Rodzina teraz panuiąca na tron wstąpiła, przeto tez Stronnicy Stuartów nazywali ich Hannowerami. W czasie pokoiu sprowadzaią z Francyi lisy, celem rozkrzewienia ich rodu dla rozrywki myśliwych; a pewna Angielka, która zwiedzała Andaluzyię w. padła na myśl rządką, aby szarańczę tameczną sprowadzić do Oyczyzny swoiey. Gdyby ta Dama (pisze P. Southny) dokonała była planu swoiego, towarzystwo rolnicze, przyznałoby iéy nagrodę.

O wolności Angielskiey wiele rospr awiaią inni, a ieszcze więcey Anglicy sami; ależ w Anglii niema wcale żadnéy wolności dla ubogiego."

Poema Hrabiego de Lagarde pod tytułem: Obchód pogrzebowy *Kościuzki.*

Wyszłe w Monachium w Bawaryi i będące w Krakowie na składzie, Poema w ięzyku francuzkim pod napisem: *Les obseques de Kościuszko aux tombeaux des Rois de Pologne a Cracovie.* (Obchód pogrzebowy Kościuszki w grobach Królów Polskich w Krakowie) obeymuje z historycznemi przypiskami 64 kart. Tytuł przyozdobiony wizerunkiem Kościuszki, pod którym wydany pomnik grobowy z obrządkiem pogrzebowym. — Autor tego poematu Hrabia de Lagarde de Messence iest teraz w stolicy Bawaryi Munich. Podróżując przez wiele krajów podczas rewolucyi Francuzkiey nabył wiele wiadomości; iest członkiem towarzystwa Królewskiego przyiaciół nauk w Warszawie, akademii w Neapolu i towarzystwa naukowego w Krakowie. Chcąc zaś udowodnić swą miłość do Narodu Polskiégo, i będąc w Krakowie na obchodzie pogrzebowym Kościuszki opisał go wierszem Francuzkim, i Hrabi Stanisławowi Potockiemu przypisał. Wystawienie ważnieyszych chwil życia bohatyra Polskiego wymagałoby obszernieyszego dzieła. Tu iest tylko utyskiwanie wzbudzaiące żal po obrońcy nayświętszych praw, po przyiacielu cnoty i ludzkości, po rycerzu, który żył tylko dla wolności Oyczyzny. Na dowód, iak to dziełko przyiętem było przez Króla Bawarskiego, dołączamy tu list tego Monarchy do Hrabiego Lagarde.

„Mości Hrabio de Legarde! — Oddany na ręce Pana Hrabiego Karola de Rechberg dla mnie exemplarz WPana poematu, odebrałem z uczuciem wraz z listem iego pod dniem dziesiątym bieżącego miesiąca pisanym, a na dowod ukontentowania z iakim to, tak interessuiące poema czytałem, i na dowód szacunku, iaki we mnie wzbudził autor poswięcaiący swóy czas i talent na opisanie pamięci tak sławnego męża, proszę przyiąć dołączony tu medal. Z Takiemi to dla WPana uczuciami, Mości Hrabio de Lagarde de Messence, polecam WPana opiece Boskiey."

(Podpisano:) Maxymiliian Józef.
